

Irena Janžekovič Žmauc

Razlike v sodelovanju vzgojiteljev in staršev v okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom

Pregledni znanstveni članek

UDK: 373.2.064.1

POVZETEK

Vzgoja otrok v vrtcu ni mogoča brez sodelovanja s starši, saj predstavlja dopolnilo družinski vzgoji. Eden od dejavnikov, ki vpliva na sodelovanje vzgojiteljev in staršev, je socialno-ekonomski status staršev. Z empirično raziskavo smo na dveh območjih slovenskih statističnih regij, ki se razlikujeta v socialno-ekonomskem statusu, preverili, ali obstajajo razlike v oblikah in pogostosti sodelovanja vzgojiteljev in staršev. Ugotavljamo, da vzgojitelji iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom pogosteje sodelujejo s starši v nekaterih formalnih in neformalnih oblikah sodelovanja kot vzgojitelji iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom.

Ključne besede: sodelovanje s starši, formalne oblike, neformalne oblike, pogostost sodelovanja, socialno-ekonomski status okolja

Cooperation of Preschool Teachers and Parents – The Differences in Environments with Different Socio-Economics Status

Review of scientific article

UDK: 373.2.064.1

ABSTRACT

Preschool education is not possible without the cooperation of the parents, because it represents a complement to family education. Socio-economic status of parents is one of the factors that affect the cooperation of preschool teachers and parents. The empirical study checked whether there are differences in the types and frequency of participation of preschool teachers and parents in the areas of two Slovenian statistical regions that differ in the socio-economic status. We found that preschool teachers in the environment with lower socio-economic status more often cooperate with parents in some formal and informal modes of cooperation than they do in the environment with higher socio-economic status.

Key words: cooperation with parents, formal forms, informal forms, frequency of participation, socio-economic status of the environment

Uvod

Sodelovanje staršev in vzgojiteljev je izjemnega pomena, kar dokazuje že veliko študij. Npr. da otroci dosegajo boljše učne rezultate in socialne veščine, če so starši vključeni v življenje šole in vrtca (Henderson 1997; Robe 2006), ali da partnerstvo med družino in vrtcem prispeva k možnostim za otrokov uspeh (Epstein 1996; Marjanovič Umek et al. 2002; Vonta 2009; Cugmas et al. 2010). Zato je dobro starše ozaveščati o pomembnosti njihove vloge. Obenem pa je tudi za otroke veliko pozitivnega, saj starši, ki sodelujejo z vrtcem, nudijo otroku boljšo oporo pri razumevanju vsebin in drugih vsakodnevnih dogodkov, s katerimi se otroci srečujejo v vrtcu. Če starši vedo, zakaj vzgojitelj ravna na določen način, bodo to znali otroku pojasniti na podoben način kot vzgojitelj. Tako otrok ne dobiva nasprotujočih si informacij, ki bi ga zmedle. Lepičnik Vodopivec (1996) opozori, da otrok ni sposoben razlikovati med različnimi pričakovanji družine in vrtca, zato morata biti družinska in predšolska vzgoja v vrtcu čim bolj skladni. K skladnosti vzgoje pripomore uspešno sodelovanje med vzgojitelji in starši.

Na uspešno sodelovanje med starši in vzgojitelji vpliva več dejavnikov, npr. samopodoba vzgojitelja (Youngs 2000), strokovna usposobljenost vzgojiteljev, način vodenja vrtca, izobrazba staršev in njihove ambicije, tradicija in kultura kraja, vrednote, odnos do drugih, podpora drugih institucij, varnost in sposobnost okolja, socialno-ekonomski status staršev in okolja (Brusnjak 2009, 31; Hoover Dempsey in Sander 1995). Nas bosta zanimala zadnja dva dejavnika, torej socialno-ekonomski status staršev in okolja. Raziskava (Žakelj et al. 2009) je pokazala, da ima socialno-ekonomski status pomembno vlogo pri razvoju in dosežkih učencev v Sloveniji. In ker na otrokovo uspešnost vpliva tudi partnerstvo med starši in vzgojitelji (Epstein 1996; Marjanovič Umek et al. 2002; Vonta 2009; Cugmas et al. 2010), bomo z empirično raziskavo preverili razlike v sodelovanju vzgojiteljev in staršev v okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom. Po podatkih statističnega urada (2011) med slovenskimi regijami obstajajo razlike v povprečnih dohodkih na družino (v Osrednjeslovenski regiji 11.266 € letno, v Podravski pa le 9.780 €). Iz Podravske regije, okolja z nizkim socialno-ekonomskim statusom, smo zajeli vrtce iz Prlekije. Ker za Prlekijo ni dostopnih podatkov o povprečnih dohodkih na družino letno in ker Prlekija spada v Podravsko statistično regijo, bomo podatke posploševali na Podravsko regijo in govorili o okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom. Znotraj Osrednjeslovenske regije so bili v vzorec zajeti vrtci iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom, iz okolja Mestne občine Ljubljana in krajev, oddaljenih do 35 kilometrov od Ljubljane. Posebej za to področje prav tako ni dostopnih podatkov o povprečnih dohodkih gospodinjstev letno, spada pa področje v Osrednjeslovensko regijo, zato bomo podatke posplošili na Osrednjeslovensko regijo. Naš osrednji namen bo preveriti pogostost sodelovanja vzgojiteljev in staršev v formalnih in neformalnih oblikah v okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom. Dokaz o obstoju razlik med okolji z različnim socialno-ekonomskim

statusom je lahko pomemben doprinos k pojasnjevanju dejavnikov, ki vplivajo na sodelovanje med vzgojitelji in starši na področju predšolske pedagogike.

Sodelovanje vzgojiteljev in staršev

Sodelovanje vzgojiteljev in staršev je eden izmed ciljev Kurikuluma za vrtce (1999). Cilj se navezuje na načelo sodelovanja s starši, kar pomeni, da imajo starši pravico do sprotne izmenjave informacij in poglobljenega razgovora o otroku z vzgojiteljem in njegovim pomočnikom. Obenem imajo starši pravico sodelovati pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu in v oddelku ter po dogovoru z vzgojiteljem tudi aktivno sodelovati pri vzgojnem delu. Vzgojitelji morajo pri stiku s starši spoštovati zasebno sfero družin, pravico do zasebnosti, varstva podatkov, starše morajo stalno informirati, jih seznanjati z njihovimi pravicami in odgovornostmi (prav tam). Tudi Krek (2011) izpostavi starše kot pomemben del predšolske vzgoje, saj imajo starši pravico do (ne) vključitve in izbire predšolskih programov za svoje otroke. Sodelovanje staršev z vzgojitelji je zaželeno, saj prispeva h kakovosti predšolske vzgoje (Lepičnik Vodopivec 1996; Marjanovič Umek et al. 2002; Vonta 1998). Ob aktivnem sodelovanju staršev pri vzgojnem delu morajo starši upoštevati strokovno avtonomnost vrtca (Kurikulum za vrtce 1999, 13). Kako pogosto bodo vzgojitelji sodelovali s starši (izmenjava informacij, poglobljen pogovor o otroku ...), je odvisno od potreb obojih. Nekatere oblike sodelovanja s starši pa so zakonsko opredeljene, kot npr. sestanki sveta staršev, ki se izvedejo vsaj enkrat v šolskem letu (ZOFVI 1996, 66. člen). Vzgojitelji morajo sodelovati s starši, lahko pa se avtonomno odločajo o pogostosti in obliki sodelovanja s starši glede na potrebe otrok, skupine, staršev, če nimajo skupnih dogovorov na ravni vrtca o oblikah in pogostosti sodelovanja s starši.

Sodelovanje vzgojiteljev s starši in družino sodi med zahtevne naloge vzgojiteljev. O sodelovanju vzgojiteljev in staršev Lepičnik Vodopivec (1996) meni, da to delo terja veliko pedagoškega znanja in občutljivosti. Od predšolskih vzgojiteljev se zahteva visoka raven znanja in notranje gotovosti, ki mora priti do izraza v dialogih s starši. Vzgojitelji so dolžni upoštevati načelo avtonomnosti, strokovnosti in odgovornosti (ZVrt 1996, 3. člen), ki omogoča svobodo v izbiri vsebin in načinov vzgojnega dela s predšolskimi otroki ter tudi pogostost oblik sodelovanja s starši.

Spoštovanje družine in njenih vrednot, upoštevanje nasprotujočih si interesov je mogoče, če vzgojitelji in strokovni delavci v vrtcu vzpostavijo in vzdržujejo odnose, ki omogočajo način komuniciranja, kjer vsakdo od udeležencev vedno znova dobi varen in sodelovalen dialog (Dolar Bahovec in Bregar Golobič 2004). Od vzgojiteljev in strokovnih delavcev se pričakuje, da so večji komuniciranja in da imajo dobro strokovno podlago za svoje delo in sodelovanje s starši.

Na uspešno partnersko sodelovanje vzgojiteljev in staršev ne vplivata le komunikacija in strokovna podlaga vzgojiteljev, ampak tudi drugi dejavniki, ki jih Brusnjak (2009) opredeli kot tradicijo in kulturo kraja, socialno-ekonomski status, strokovno usposobljenost vzgojitelja, način vodenja vrtca, izobrazbo staršev in njihova pričakovanja ter ambicije. Kakovost sodelovanja se lahko razlikuje

med vzgojitelji in med vrtci (prav tam). Nekateri dejavniki ovirajo partnersko sodelovanje, drugi ga spodbujajo. Redding (1999) ugotavlja, da starši višjega socialnega sloja bolj spremljajo delo otrok in jim pomagajo, podpirajo vzgojiteljev ter aktivno sodelujejo pri določenih dejavnostih v vrtcu. Starši iz nižjega socialnega sloja pa šolanje dojemajo kot nekaj, kar naj bi potekalo izključno v vrtcu ali šoli, se ne strinjajo z napotki vzgojiteljev glede pomoči otrokom in se zanašajo nanje, da bodo že oni primerno izobrazili njihove otroke. Še posebej pomembno bi bilo, da vzgojitelji vzpostavijo dober sodelovalni odnos s starši iz nižjega socialnega sloja, saj je pred predšolskimi otroki še vrsto let šolanja in je za uspešnost otroka v šoli ključnega pomena, da starši sodelujejo z vzgojitelji in učitelji. Lepičnik Vodopivec (2007) je mnenja, da izmenjava stališč med starši in vzgojitelji o otrokovem vedenju, vzgojnih in razvojnih uspehih in težavah lahko prispeva k drugačnemu vzgojnemu ravnanju doma in v vrtcu.

Ovire, ki otežujejo odnos in sodelovanje med vzgojitelji in starši, so različnost v čustvenem doživljanju komunikacijske situacije (strah in negotovost, pričakovanje slabega in kritike), preveč uradni pogovori in stiki (neosebni, formalna posplošena sporočila), nagnjenost vzgojiteljev k analizam in diagnosticiranju otroka (je počasen, ne razume ...), poučevanje staršev brez upoštevanja njihovih potreb, nepriznavanje sposobnosti staršev in vzgojiteljev, vztrajanje pri normativnosti (razhajanje v mnenjih med vzgojitelji in starši glede hrane, čistoče, spanja otrok ...), težnja staršev, da bi se vrtec popolnoma prilagodil individualnim potrebam in ambicijam posameznih staršev, strah in negotovost staršev (zamolčijo pomembne vsebine v zvezi z otrokom in vrtcem), obojestranski občutki, da mu drugi »soli pamet« (Lepičnik Vodopivec 1996). Morebitne napetosti med starši in vzgojitelji o tem, čigava je odgovornost za vzgojo otrok, se lahko posledično izražajo tudi v odnosu in pogostosti sodelovanja med starši in vzgojitelji.

Za uspešno sodelovanje med vzgojitelji in starši morajo vzgojitelji dobro poznati tudi starše, ne le otroka. Starši se med seboj razlikujejo po načinu vzgoje in odnosu do otroka, ne le po izobrazbi, starosti in načinu življenja. Bolj ko vzgojitelj pozna otrokove starše in okolje, uspešneje lahko sodeluje z njimi in usmerja njihov vpliv na otroka za njegov celostni razvoj (Lahe 2011). Okolje, v katerem vzgojitelj dela, je zelo pomembno za sodelovanje s starši – s svojimi specifičnimi lastnostmi, kulturnimi navadami namreč prispeva k vzgojiteljevi izbiri oblik in pogostosti sodelovanja s starši. Ker se Podravska regija od Osrednjeslovenske razlikuje predvsem v socialno-ekonomskem statusu oz. povprečnih dohodkih gospodinjstev na prebivalca, glede na ugotovitve nekaterih avtorjev (Brusnjak 2009; Redding 1999) sklepamo, da lahko prihaja do razlik v pogostosti sodelovanja vzgojiteljev in staršev. Za kakovost ni pomembna le pogostost sodelovanja med vzgojitelji in starši, temveč tudi kakovost sodelovanja. Brusnjak (2009) in Marjanovič Umek et al. (2002) navajajo, da kakovost sodelovanja med vzgojitelji in starši predstavlja tudi enega od kazalcev kakovosti vrtca.

Oblike sodelovanja s starši

Sodelovanje med starši in vzgojitelji zajema tri ravni (Marjanovič Umek et al. 2002, 46):

1. Formalna oblika sodelovanja: govorilne ure, roditeljski sestanki, informiranje preko oglasne deske, pisna gradiva, predavanja in prireditve za starše, svet staršev. To sodelovanje je v funkciji informiranja in sodelovanja staršev pri sprejemanju odločitev, pomembnih za delo vrtca.
2. Neformalne oblike sodelovanja: komunikacija s starši ob prihodu in odhodu otrok v skupino, nenačrtovani pogovori, izleti, delavnice za starše, pikniki.
3. Dejavno vključevanje staršev v vzgojni proces: sodelovanje staršev pri načrtovanju, izvedbi in evalvaciji kurikula, reševanje problemov.

Podobno razdelita oblike sodelovanja s starši Intihar in Kepec (2002), ki v formalne oblike sodelovanja prištevata vse oblike, opredeljene v zakonodaji (npr. roditeljski sestanki, govorilne ure, svet staršev), kot neformalne oblike pa navajata še razstave, praznovanja, dneve odprtih vrat, skupno doživljanje praznikov itd. Nekateri avtorji (Batistič Zorec 2003; Intihar in Kepec 2002; Resman 1992) menijo, da pogostejše in manj formalne oblike sodelovanja krepijo kakovost odnosov med vzgojitelji in starši. Resman (1992) celo meni, da neformalne oblike sodelovanja dajejo staršem in vzgojiteljem možnost, da so potrebe in individualni interesi bolj upoštevani. Neformalne oblike so lahko učinkovite, saj v sproščenem druženju vzpostavljajo medsebojno zaupanje, še posebej zaupanje staršev v vzgojitelje. Vendar pa Štefanc (2004) opozori, da je vsak odnos med staršem in vzgojiteljem nujno formalen, saj gre pri njem vselej za interakcijo med posameznikom in institucijo.

Glede na raziskavo se v neformalno obliko sodelovanja oz. vsakodnevne komunikacije med vzgojitelji in starši vključujejo starši ne glede na izobrazbo in spol (Lepičnik Vodopivec 2006). Pogostost, vsebina in uspešnost sodelovanja med starši in vzgojitelji so odvisne od različnih dejavnikov. Vzgojitelji lahko vplivajo na dva dejavnika, to sta raznolikost ponudbe oziroma možnosti za sodelovanje ter klima in kultura vrtca v odnosu do družin (Vonta 2009). Pogostejše sodelovanje s starši predstavlja tudi več vloženih ur dela za vzgojitelje v vrtcih. Več sodelovanja s starši in različne oblike (formalne, neformalne) dajejo staršem več možnosti za aktivno vključevanje v življenje in delo vrtca. Štefanc (2004) pravi, da sodoben vrtec ne more biti demokratičen, niti učinkovit pri doseganju vzgojnih ciljev, če iz procesov odločanja in življenja vrtca izključi starše. Glede na predpise (Kurikulum za vrtce 1999; ZOFVI 1996; Zvrt 1996) je sodelovanje staršev z vzgojitelji in vrtcem zakonsko omogočeno. Koliko so mnenja in predlogi staršev upoštevani, pa je odvisno od avtonomne in strokovne presoje vzgojiteljev in ravnatelj. Skupni interes staršev je zastopan v svetu staršev. Po zakonu (ZOFVI 1996) se v javnem vrtcu za organizirano uresničevanje interesa staršev oblikuje svet staršev, ki je sestavljen tako, da ima v njem vsak oddelek po enega predstavnika, ki so ga starši izvolili na roditeljskem sestanku oddelka. Prvi sklic Sveta staršev opravi ravnatelj, naslednje pa predsednik sveta staršev. Svet staršev predlaga nadstandardne programe vrtca,

daje soglasje k predlogu ravnatelja o nadstandardnih storitvah, daje mnenje o predlogu programa razvoja vrtca in letnem delovnem načrtu, daje mnenje o kandidatih za ravnatelja, razpravlja o poročilih ravnatelja o vzgojno-izobraževalni problematiki, obravnava pritožbe staršev v zvezi z vzgojno-izobraževalnim delom, voli predstavnike v svet vrtca ter opravlja druge naloge v skladu z zakonom in predpisi (ZOFVI 1996, 66. člen). Predstavniki staršev pa so poleg predstavnikov ustanovitelja in predstavnikov delavcev zastopani tudi v svetu javnega vrtca, kjer o različnih vprašanih odločajo z večino glasov vseh članov (ZOFVI 1996, 46. člen). Brusnjak (2009) ugotavlja, da vzgojitelji po mnenju staršev le včasih upoštevajo predloge v zvezi s spremembo organizacije dela v oddelku (dnevna rutina, projekti ...). Vprašamo se lahko, zakaj so predlogi staršev upoštevani le včasih, ali gre za nefleksibilnost vzgojiteljev ali se predlogi staršev vzgojiteljem ne zdijo strokovno ustrezni. Tudi druge oblike sodelovanja, tako formalnega kot neformalnega, so namenjene informiranju staršev ter ključne za uresničevanje interesa staršev.

Vpliv okolja kot eden od dejavnikov za sodelovanje med vzgojitelji in starši

Sodelovanje vzgojiteljev in staršev je odvisno od potreb obojih. Toda posamezniki lahko različno zaznavajo potrebe drugega. Sodelovanje je lahko tudi določeno s strani ravnatelja, pravil vrtca, zahtev staršev ali podvrženo tradiciji oblik in pogostosti sodelovanja iz prejšnjih let. Na sodelovanje vplivajo ne le osebne potrebe in pričakovanja, pač pa tudi okolje in tradicija sodelovanja. Intihar in Kepec (2002) navajata, da na sodelovanje med vrtcem in starši vplivajo različni dejavniki: šolska politika, vloga staršev in vrtca pri razvoju otroka, pričakovane vloge staršev in vzgojiteljev ter njihove pristojnosti in odgovornosti, nacionalna tradicija, socialno-ekonomski status okolja vrtca, cilji vrtca in strokovna usposobljenost vzgojiteljev.

Mi se bomo osredotočili na socialno-ekonomski status kot dejavnik vpliva okolja na pogostost in oblike sodelovanja med starši in vzgojitelji. Ker je med slovenskimi statističnimi regijami razlika v dohodkih na prebivalce (Statistični urad RS), smo izbrali dve statistično različni regiji, in sicer del Podravske in del Osrednjeslovenske regije. Iz Podravske regije smo izbrali območje Prlekije, v kateri gre pretežno za vaško okolje in nizek socialno-ekonomski status prebivalcev. Prlekijo geografsko opredelimo kot območje med Muro in Dravo, natančneje do reke Mure na vzhodu, na severu do Radencev, na severozahodu do kraja Očeslavci, na zahodu do Cerkvenjaka, na jugu pa kraje Dornava, Markovci in Ormož ter na jugovzhodu Razkrižje. Zajeta območja Podravske regije v raziskavi predstavljajo vrtci iz opisanega področja Prlekije, ki segajo na severu do Gornje Radgone, na zahodu do Benedikta, brez Ptuja in na vzhodu do reke Mure. Iz Osrednjeslovenske regije pa smo izbrali vrtce iz širšega območja Ljubljane, torej območja Mestne občine Ljubljana in kraje, do 35 kilometrov oddaljene od Ljubljane. Gre za pretežno urbano prebivalstvo in z višjim socialno-ekonomskim statusom. Ker za ti dve specifični področji (Prlekijo ter kraje Mestne občine Ljubljana in okolice) ni statističnih podatkov o dohodku gospodinjstev letno, bomo podatke posploševali na

širši statistični regiji, in sicer na Podravsko in Osrednjeslovensko regijo. Po podatkih Statističnega urada RS (2011) ima Osrednjeslovenska regija najvišji razpoložljiv dohodek gospodinjstev v evrih na prebivalca (11.266 € na leto), Podravska regija pa le 9.780 € letno na prebivalca, kar je poleg Pomurske regije najnižji razpoložljiv dohodek gospodinjstev v celotni državi (Statistični urad RS 2011).

Problem raziskave in hipoteza

Namen raziskave je proučiti razlike med okoljem z nižjim socialno-ekonomskim statusom (del Podravske regije) in okoljem z višjim socialno-ekonomskim statusom (del Osrednjeslovenske regije) v pogostosti in oblikah sodelovanja vzgojiteljev in staršev. Ugotovljeno je bilo, da se starši glede na socialno-ekonomski status v delo vzgojitelja različno vključujejo (Redding 1999), zato bomo primerjali pogostost in oblike sodelovanja s starši iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom in s starši iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom. Redding (1999) tudi ugotavlja, da se revnejši starši manj vključujejo v vzgojiteljevo delo. Primerjali bomo pogostost in oblike sodelovanja s starši iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom – iz Podravske statistične regije, v kateri je 66 prejemnikov denarne socialne pomoči na 1000 prebivalcev, in iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom – iz Osrednjeslovenske regije, v kateri je 26 prejemnikov denarne socialne pomoči na 1000 prebivalcev. V letu 2011 je BDP na prebivalca v Osrednjeslovenski regiji znašal 24.695 €, v Podravske regiji pa le 14.696 € (podatki statističnega urada RS 2011). Naša hipoteza je, da obstajajo statistično pomembne razlike v formalnih in neformalnih oblikah ter pogostosti sodelovanja vzgojiteljev in staršev v okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom.

Metodologija

Uporabljena je bila deskriptivna in kavzalno neeksperimentalna metoda raziskovanja. Udeleženci raziskave so vzgojitelji v vrtcih iz Podravske in Osrednjeslovenske regije.

Pripomoček: Na osnovi obstoječe literature smo sestavili anketni vprašalnik Avtonomije vzgojiteljev v odnosu s starši, ki vključuje vprašanja z odprtimi odgovori ter lestvice pričakovanj in stališč vzgojiteljev. Vzgojitelji so odgovarjali na vprašanja o pogostosti sodelovanja s starši v različnih oblikah sodelovanja z enim od petih možnih odgovorov (nikoli; redko, 1–2-krat letno; občasno, 1–2-krat na 6 mesecev; pogosto, 1-krat na mesec; zelo pogosto, 1-krat na teden).

Uporabljen anketni vprašalnik je imel zagotovljene naslednje karekteristike: veljavnost, objektivnost, zanesljivost ($\alpha = 0,690$).

V novembru 2013 smo razposlali anketne vprašalnike in prosili vzgojiteljice v vrtcih, naj jih izpolnijo. Ustrezno izpolnjenih smo dobili 217. Okrog 70 neustrezno in pomanjkljivo izpolnjenih smo zavrgli in jih pri rezultatih nismo upoštevali. V vzorec smo zajeli 4 vzgojitelje, druge so vzgojiteljice, saj v tem poklicu močno prevladujejo ženske. (Oboje v nadaljevanju imenujemo s skupnim poimenovanjem

vzgojitelji.) V Sloveniji je 4617 vzgojiteljev (podatki Statističnega urada). Naš vzorec je sestavljen iz 104 vzgojiteljev iz Podravske regije in 113 vzgojiteljev iz Osrednjeslovenske regije.

Statistična analiza je bila opravljena s programom SPSS 20.0. Izračunane so bile frekvence in hi-kvadrat preizkus hipoteze neodvisnosti. Odgovore smo združili po kategorijah glede na podobnost in smiselnost.

Rezultati raziskave in analiza

Hipotezo smo najprej preverili za formalne oblike sodelovanja s starši, kot so: govorilne ure, roditeljski sestanki, informiranje preko oglasne deske, pisna gradiva, predavanja in prireditve za starše, svet staršev. Razliko med regijama z različnim socialno-ekonomskim statusom predstavljata Podravska in Osrednjeslovenska regija; Podravska regija predstavlja okolje z nižjim socialno-ekonomskim statusom (v preglednicah SES), Osrednjeslovenska pa okolje z višjim socialno-ekonomskim statusom.

Preglednica 1: Pogostost sodelovanja vzgojiteljev in staršev v formalnih oblikah sodelovanja – razlike med regijama z različnim socialno-ekonomskim statusom

FORMALNE OBLIKE SODELOVANJA S STARŠI	REGIJA	N	POGOSTOST SODELOVANJA S STARŠI					$\chi^2/2\hat{I}$	P
			NIKOLI	1–2-krat LETNO	1–2-krat NA POL LETA	1-krat NA MESEC	1-krat NA TEDEN		
Govorilne ure	Nižji SES	103	1	2	5	93	2	$2\hat{I} = 7,202$	0,126
	Višji SES	113	0	5	2	106	0		
Roditeljski sestanki	Nižji SES	103	0	59	45	0	0	$2\hat{I} = 9,655$	0,022
	Višji SES	113	0	82	29	1	1		
Oglasna deska	Nižji SES	103	0	0	1	15	88	$2\hat{I} = 7,555$	0,023
	Višji SES	113	0	0	5	6	102		
Pisna gradiva	Nižji SES	103	3	21	29	33	16	$\chi^2 = 11,385$	0,023
	Višji SES	113	10	32	25	20	26		
Predavanja za starše	Nižji SES	99	8	70	21	0	0	$\chi^2 = 15,223$	0,000
	Višji SES	113	30	54	29	0	0		
Prireditve za starše	Nižji SES	101	0	9	84	8	0	$\chi^2 = 2,231$	0,000
	Višji SES	113	0	40	63	10	0		
Svet staršev	Nižji SES	101	15	32	49	5	0	$2\hat{I} = 4,141$	0,247
	Višji SES	113	23	43	45	2	0		

Iz preglednice 1 razberemo, da vzgojitelji govorilne ure s starši izvajajo najpogosteje 1-krat na mesec – 93 (90 %) vzgojiteljev iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom in 106 (94 %) vzgojiteljev iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom. Rezultati so si zelo podobni in tudi vrednost Kullbackovega $2\hat{I}$ -preizkusa ni statistično pomembna ($2\hat{I} = 7,202$; $g = 4$; $P = 0,126$). Za vzorec lahko trdimo, da se v okolju z različnim socialno-ekonomskim statusom ne pojavljajo statistično pomembne razlike v pogostosti sodelovanja vzgojiteljev s starši na govorilnih urah.

Ugotovili smo, da se roditeljski sestanki izvajajo približno enako v okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom kot v okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom. Največ vzgojiteljev – 59 (57 %) iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom in 82 (73 %) iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom – izvaja roditeljske sestanke 1-krat do 2-krat letno. Preostanek vzgojiteljev pa pogosteje. Rezultati so si podobni in tudi vrednost Kullbackovega $2\hat{I}$ -preizkusa ni statistično pomembna ($2\hat{I} = 9,655$; $g = 3$; $P = 0,022$). Za vzorec lahko trdimo, da se med regijama z različnim socialno-ekonomskim statusom ne pojavljajo statistično pomembne razlike v pogostosti sodelovanja vzgojiteljev s starši na roditeljskih sestankih.

Preko oglasne deske informira starše zelo pogosto (1-krat na teden) večina vzgojiteljev v obeh regijah oz. okoljih – 88 (85 %) vzgojiteljev iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom in 102 (90 %) vzgojiteljev iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom. Rezultati so si podobni in vrednost Kullbackovega $2\hat{I}$ -preizkusa ni statistično pomembna ($2\hat{I} = 7,555$; $g = 2$; $P = 0,023$). Za vzorec lahko trdimo, da se med regijama z različnim socialno-ekonomskim statusom ne pojavljajo statistično pomembne razlike v pogostosti sodelovanja vzgojiteljev s starši pri informiranju preko oglasne deske.

S pisnimi gradivi informira starše 1-krat na mesec 33 (32 %) vzgojiteljev iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom, 20 (18 %) vzgojiteljev iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom, 1-krat do 2-krat letno 21 (21 %) vzgojiteljev iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom in 32 (28 %) vzgojiteljev iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom. Znotraj okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom so velike razlike med vzgojitelji, saj jih 10 (9 %) nikoli ne daje pisnih gradiv, 26 (23 %) pa zelo pogosto, tj. 1-krat na teden. Nikoli pa ne daje pisnih gradiv 10 (9 %) vzgojiteljev iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom in 3 (3 %) vzgojitelji iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom. Razlike med regijama z različnim socialno-ekonomskim statusom so statistično pomembne ($\chi^2 = 11,385$; $g = 4$; $P = 0,023$). S tveganjem, manjšim od 5 %, trdimo, da med vzgojitelji v okolju z višjim in nižjim socialno-ekonomskim statusom prihaja do razlik v pogostosti posredovanja pisnih gradiv staršem. Več vzgojiteljev v okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom (Osrednjeslovenska regija) kot v okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom (Podravska regija) redkeje daje staršem informacije preko pisnih gradiv.

Predavanja za starše vzgojitelji organizirajo v največji meri 1-krat do 2-krat letno – 70 (71 %) vzgojiteljev iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom, 54 (48 %) vzgojiteljev iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom. Nikoli pa ne organizira predavanj za starše 30 (27 %) vzgojiteljev iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom in 8 (8 %) vzgojiteljev iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom. Razlike med regijama z različnim socialno-ekonomskim statusom so statistično pomembne ($\chi^2 = 15,223$; $g = 2$; $P = 0,000$). S tveganjem, manjšim od 1 %, trdimo, da med vzgojitelji v okolju z nižjim socialno-ekonomskim

statusom in okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom prihaja do razlik v pogostosti izvajanja predavanj za starše. V okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom (Podravska regija) vzgojitelji pogosteje izvajajo in organizirajo predavanja za starše kot v okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom (Osrednjeslovenska regija).

Prireditve kot obliko formalnega sodelovanja s starši vzgojitelji izvajajo najpogosteje 1-krat do 2-krat na 6 mesecev – 84 (83 %) vzgojiteljev iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom, 63 (65 %) vzgojiteljev iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom. Redko, 1-krat do 2-krat letno izvajajo prireditve samo 9 (9 %) vzgojiteljev iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom, iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom pa kar 40 (35 %) vzgojiteljev. Razlike med okoljem z različnim socialno-ekonomskim statusom so statistično pomembne ($\chi^2 = 22,231$; $g = 2$; $P = 0,000$). S tveganjem, manjšim od 1 %, trdimo, da med vzgojitelji v okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom in okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom prihaja do razlik v pogostosti izvajanja prireditve za starše. V okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom (Podravska regija) vzgojitelji pogosteje izvajajo in organizirajo prireditve za starše kot v okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom (Osrednjeslovenska regija).

Največ vzgojiteljev, 49 (49 %) iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom in 45 (40 %) iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom, v svetu staršev kot formalni obliki sodelovanja s starši sodeluje občasno, 1-krat do 2-krat na 6 mesecev. Pogostost sodelovanja vzgojiteljev s starši v svetu staršev je podobna v obeh okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom in vrednost Kullbackovega $2\hat{\tau}$ -preizkusa ni statistično pomembna ($2\hat{\tau} = 4,141$; $g = 3$; $P = 0,247$). Za vzorec lahko trdimo, da se v okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom ne pojavljajo statistično pomembne razlike v pogostosti sodelovanja vzgojiteljev in staršev v svetu staršev.

Hipotezo smo preverili še za neformalne oblike sodelovanja s starši: komunikacija s starši ob prihodu in odhodu otrok v skupino, nenačrtovani pogovori, izleti, delavnice za starše, pikniki.

Preglednica 2: Pogostost sodelovanja vzgojiteljev s starši v neformalnih oblikah sodelovanja – razlike med regijama z različnim socialno-ekonomskim statusom

NEFORMALNE OBLIKE SODELOVANJA S STARŠI	REGIJA	N	POGOSTOST SODELOVANJA S STARŠI					$\chi^2/2\hat{\tau}$	P
			NIKOLI	1–2- krat LETNO	1–2-krat NA POL LETA	1-krat NA MESEC	1-krat NA TEDEN		
Komunikacija ob prihodu/odhodu	Nižji SES	102	0	0	2	8	92	$2\hat{\tau} =$ 3,173	0,366
	Višji SES	113	0	5	2	106	0		
Izleti	Nižji SES	104	21	69	14	0	0	$2\hat{\tau} =$ 5,022	0,081
	Višji SES	113	0	82	29	1	1		
Delavnice za starše	Nižji SES	104	3	39	62	0	0	$\chi^2 =$ 7,865	0,020
	Višji SES	113	11	53	49	0	0		
Pikniki	Nižji SES	103	12	72	20	0	0	$\chi^2 =$ 43,821	0,000
	Višji SES	113	61	42	10	0	0		
	Višji SES	113	23	43	45	2	0		

Iz preglednice 2 je razvidno, da ob prihodu in odhodu otrok s starši komunicira in sodeluje večina vzgojiteljev (90 %) v obeh okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom zelo pogosto, vsaj 1-krat na teden. Pogostost sodelovanja s starši je v obeh okoljih podobna in vrednost Kullbackovega $2\hat{I}$ -preizkusa ni statistično pomembna ($2\hat{I} = 3,173$; $g = 3$; $P = 0,366$). Tudi nenačrtovane pogovore s starši v obeh okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom vzgojitelji v največji meri izvajajo pogosto ali zelo pogosto, 1-krat na teden. Rezultati v obeh okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom so si podobni in vrednost Kullbackovega $2\hat{I}$ -preizkusa ni statistično pomembna ($2\hat{I} = 5,982$; $g = 4$; $P = 0,201$). Za vzorec lahko trdimo, da se med okolji z različnim socialno-ekonomskim statusom ne pojavljajo statistično pomembne razlike v pogostosti sodelovanja vzgojiteljev in staršev pri nenačrtovanih pogovorih in pri vsakodnevni komunikaciji ob prihodu in odhodu otrok v skupino.

Izlete kot obliko neformalnega sodelovanja s starši vzgojitelji izvajajo nekoliko redkeje v obeh okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom. V našem vzorcu nekoliko več vzgojiteljev v okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom (Podravska regija) kot v okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom (Osrednjeslovenska regija). Izletov nikoli ne izvaja 38 (34 %) vzgojiteljev iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom in 21 (20 %) vzgojiteljev iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom. Rezultati v obeh okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom so si podobni in vrednost Kullbackovega $2\hat{I}$ -preizkusa ni statistično pomembna ($2\hat{I} = 5,022$; $g = 2$; $P = 0,081$).

Delavnice za starše izvaja občasno, 1-krat do 2-krat na 6 mesecev, 62 (60 %) vzgojiteljev iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom (Podravska regija) in 49 (43 %) vzgojiteljev iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom. Razlike med okolji z različnim socialno-ekonomskim statusom so statistično pomembne ($\chi^2 = 7,865$; $g = 2$; $P = 0,020$). S tveganjem, manjšim od 5 %, trdimo, da med vzgojitelji v okolju z nižjim in okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom prihaja do razlik v pogostosti izvajanja delavnic za starše. V okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom vzgojitelji pogosteje izvajajo in organizirajo delavnice za starše kot v okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom.

Največ vzgojiteljev, 61 (54 %) iz okolja z višjim socialno-ekonomskim statusom nikoli ne sodeluje s starši z organiziranjem piknika, v okoljih z nižjim socialno-ekonomskim statusom je takih vzgojiteljev le 12 (12 %). Razlike med okolji z različnim socialno-ekonomskim statusom so statistično pomembne ($\chi^2 = 43,821$; $g = 2$; $P = 0,000$). S tveganjem, manjšim od 1 %, trdimo, da med vzgojitelji v okoljih z nižjim socialno-ekonomskim statusom in okoljih z višjim socialno-ekonomskim statusom prihaja do razlik v pogostosti izvajanja piknikov za starše in otroke. V okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom vzgojitelji pogosteje izvajajo in organizirajo piknike s starši kot v okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom.

V dejavne oblike načrtovanja in izvajanja kurikula se starši v obeh regijah zelo redko ali nikoli ne vključujejo, zato statističnih razlik nismo računali.

Ugotavljamo, da vzgojitelji v obeh okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom ob prihodu in odhodu otrok ter pri nenačrtovanih pogovorih zelo pogosto s starši sodelujejo vsakodnevno. V obeh okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom pa obstajajo pomembne razlike v pogostosti sodelovanja s starši pri formalnih oblikah, kot so pisna gradiva za starše, predavanja in prireditve za starše, in pri neformalnih oblikah, kot so delavnice in pikniki. Glede na Reddingove ugotovitve (1999), da se premožnejši starši bolj zanimajo za izobraževanje svojega otroka, bi pričakovali, da bo več sodelovanja s starši v okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom (Osrednjeslovenska regija) kot v okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom (Podravska regija). Toda podatki iz raziskave kažejo, da vzgojitelji v okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom pogosteje sodelujejo s starši. To za posameznega vzgojitelja pomeni večjo delovno obremenitev. Sprašujemo se, zakaj v okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom vzgojitelji pogosteje sodelujejo s starši. Pri iskanju odgovora je treba upoštevati več dejavnikov, saj ne moremo preprosto reči, da so vzgojitelji v okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom bolj prizadevni in delovni. Dejstvo je, da so vrtci v Podravske regiji po večini manjši kot vrtci na širšem območju Ljubljane, zato piknike in delavnice za starše celotnega vrtca lahko organizira le nekaj vzgojiteljev in ne vsi. Tako raznih oblik neformalnega sodelovanja s starši vsako leto ne organizirajo vsi vzgojitelji. S tega vidika so vzgojitelji manjših vrtcev bolj obremenjeni kot vzgojitelji večjih vrtcev. Različna pogostost sodelovanja s starši v raznih formalnih in neformalnih oblikah pa je lahko tudi rezultat potreb staršev v vrtcih, politika vrtca, tradicija prejšnjih let, posledica trenutnih potreb ali rezultat skupnih dogovorov strokovnih delavcev, ravnatelja in staršev.

Sklep

Na sodelovanje vrtca in staršev vplivajo različni dejavniki, kot so politika vrtca, vloga staršev in vrtca pri razvoju otroka, pričakovane vloge staršev in vzgojiteljev ter njihove pristojnosti in odgovornosti, nacionalna tradicija, socialno-ekonomski status okolja, cilji vrtca in strokovna usposobljenost vzgojiteljev. Zanimal nas je predvsem socialno-ekonomski vpliv okolja predšolskih otrok, zato smo v raziskavo zajeli dve okolji z različnim socialno-ekonomskim statusom. Ti dve okolji (Podravska in Osrednjeslovenska regija) se razlikujeta po letnih dohodkih na gospodinjstvo in geografsko lego.

Ugotovili smo, da vzgojitelji v obeh okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom zelo pogosto sodelujejo s starši vsakodnevno ob prihodu ali odhodu otrok iz vrtca. V obeh regijah so tudi pripravljene zelo pogosto sodelovati s starši, saj zelo pogosto sodelujejo s starši pri nenačrtovanih pogovorih. Med okolji z različnim socialno-ekonomskim statusom obstajajo razlike v pogostosti sodelovanja vzgojiteljev in staršev v prid okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom (Podravska regija). Vzgojitelji iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom

pogosteje sodelujejo s starši v naslednjih formalnih oblikah: pisna gradiva za starše, predavanja in prireditve za starše ter v dveh neformalnih oblikah: delavnice in pikniki. Za vzgojitelje iz okolja z nižjim socialno-ekonomskim statusom pomeni to večjo delovno obremenitev, za starše pa več možnosti izražanja interesov in potreb. Glede na višje dohodke gospodinjev bi pričakovali, da bo večja pogostost sodelovanja s starši pri formalnih in neformalnih oblikah v okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom (v Osrednjeslovenski regiji). Izkazalo se je, da temu ni tako. Dobro bi bilo izvedeti, v kolikšnem številu se starši odzovejo na različne oblike sodelovanja v obeh okoljih z različnim socialno-ekonomskim statusom.

Sodoben demokratičen in učinkovit vrtec mora za uresničevanje vzgojnih ciljev upoštevati tudi potrebe in mnenje staršev (Štefanc 2004). Glede na to tezo Štefanca in rezultate bi na hitro lahko sklepali, da so vrtci v okolju z nižjim socialno-ekonomskim statusom bolj demokratični kot vrtci v okolju z višjim socialno-ekonomskim statusom. Vendar bi za to trditev bilo treba ugotavljati kakovost (in demokratičnost) odnosov med vzgojitelji in starši. Glede oblik in pogostosti sodelovanja z vzgojitelji bi bilo smiselno povprašati za mnenje tudi starše. Tako bi lahko našo raziskavo nadgradili in poglobili. To bi bilo smiselno storiti v prihodnosti.

Ugotavljanje in primerjava vrtcev v sodelovanju s starši je lahko eden od pokazateljev kakovosti. Da bi zaobjeli čim več kazalcev kakovosti vrtca, bi morali narediti obsežnejšo raziskavo. Da je sodelovanje vzgojiteljev in staršev predšolskih otrok izjemnega pomena za kasnejše učne rezultate, socialne veščine in možnosti za otrokov uspeh, so dokazovali že mnogi avtorji (Epstein 1996; Henderson 1997; Marjanovič Umek et al. 2002; Robe 2006; Vonta 2009; Cugmas et al. 2010). Smisla ne vidimo samo v pogostem sodelovanju staršev in vzgojiteljev v formalnih in neformalnih oblikah, temveč predvsem v kakovosti in demokratičnosti odnosov. Le v primeru, ko se vzgojitelji in starši poslušajo in slišijo, lahko najdejo skupne rešitve za vzgojo in izobraževanje predšolskih otrok.

Zahvala

Za predloge in nasvete, ki so mi bili v pomoč pri oblikovanju vprašalnika, izvedbi empirične raziskave ter izdelavi članka, se lepo zahvaljujem mentorici dr. Tatjani Devjak in dr. Janezu Vogrincu.

Irena Janžekovič Žmauc

Cooperation of Preschool Teachers and Parents – The Differences in Environments with Different Socio-Economics Status

Pre-school education is not possible without the cooperation of the parents, because it represents a complement to family education. Pre-school Institutions Act (1996, article 2) says that the fundamental task of the kindergarten is to assist the parents in the overall care of children, improve the quality of life in families (ibid). Socio-economic status of parents is one of the factors that affect the participation of preschool teachers and parents. We have checked whether there are differences in the types and frequency of participation of preschool teachers with parents in regions with different socio-economic status. Podravska region represents the region with lower socio-economic status and Central Slovenia represents the region with higher socio-economic status. Data from Statistical Office of the Republic of Slovenia (2011) show differences in average income per family regarding to region (11,266 € per year in Central Slovenia region, 9,780 € per year in Podravska region). The empirical research included 217 preschool teachers from both regions with different socio-economic status. We found out, that preschool teachers from both regions very often cooperate with parents in everyday communication (arrival or departure of children in kindergarten) and in unplanned conversations. Preschool teachers more often cooperate with parents in some formal forms (written material for parents, lectures and eventd for parents) and informal forms (workshops and picnics with parents) of cooperation in region with lower socio-economic status as in region with higher socio-economic status. For preschool teachers in the region with lower socio-economic status (Podravska region) this means a greater workload. For the parents in the region with lower socio-economic status this means several options for expressing the interests and their needs. Štefanc (2004) sais that modern democratic and efficient preschool institutions must take into account the needs and opinions of parents to achieve educational goals (ibid). The cooperation of preschool teachers and parents is very important for subsequent learning outcomes, social skills and opportunities for the success of the child (Epstein 1996; Henderson 1997; Marjanovič Umek et al. 2002; Robe 2006; Vonta 2009; Cugmas et al. 2010). We think that not only the frequency of cooperation between parents and preschool teachers in formal and informal forms is important, but rather the meaning in the quality and in democracy relations between parents and preschool teachers.

LITERATURA IN VIRI

Batistič Zorec, Marcela, Žorga, Sonja, Skubic, Darija. 2003. *Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Brusnjak, Milena. 2009. *Sodelovanje med strokovnimi delavci vrtca in starši kot del kakovosti v vzgoji in izobraževanju*. Magistrsko delo. Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.

Cugmas, Zlatka, Kepe Globevnik, Nataša, Pogorevc Merčnik, Jovita, Štemberger, Tina. 2010. Vpletenost staršev v otrokovo šolanje. V *Sodobna pedagogika*. 61 (2/5): 318–337.

Dolar Bahovec, Eva, Bregar Golobič, Ksenija. 2004. *Šola in vrtec skozi ogledalo. Priročnik za vrtce, šole in starše*. Ljubljana: DZS, d. d.

Epstein, L. Joyce. 1996. Perspective and previews on research and policy for school, family and community partnerships. V *Family-school links: How do they affect educational outcomes?*, (ur.) Alan Booth, Judith F. Dunn, 209–246. Hillsdale, New York, England: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Henderson, Anne. 1997. *Urgent Message: Families Crucial to School Reform*. Washington DC: Educational Watch.

Hoover Dempsey, Kathleen, Sander, Howard. 1995. Parental involvement in children's education: Why does it make a difference. *The Teachers College Record*. 97 (2/10): 310–331.

Intihar, Darja, Kepec, Marjeta. 2002. *Partnerstvo med šolo in domom: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnateljce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Krek, Janez, ur. 2011. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Kurikulum za vrtce. 1999. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za šolstvo.

Lahe, Milica. 2011. Ohranjanje in krepitev zdravja predšolskih otrok. *Metodički obzori*. 12 (2/3): 153–159.

Lepičnik Vodopivec, Jurka. 1996. *Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati*. Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.

Lepičnik Vodopivec, Jurka. 2007. Kako starši doživljajo vzgojo v družini – vzgojni stili v družini danes. *Sodobna pedagogika*. 58 (posebna izdaja): 182–195.

Marjanovič Umek, Ljubica, Fekonja, Urška, Kavčič, Tina, Poljanšek, Anja, ur. 2002. *Kakovost v vrtcih*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Novak, Renata. 2005. Kvalitetno sodelovanje med starši in vrtcem. V *Strokovna avtonomija vzgojitelja: zbornik/ XV. strokovni posvet*, (ur.) Ronald Malej, 58–63. Portorož: Skupnost vrtcev Slovenije.

Redding, Sam. 1999. *Parents and learning*. Genova: Unesco.

Resman, Metod. 1992. Šola, učitelji, starši – sodelovanje z različnimi pričakovanji. *Sodobna pedagogika*. 43 (5–6): 223–235.

Röbe, Edeltraud. 2006. *School Reform Meets Early Education – Historical perspectives, current issues*. Ludwigsburg: Pädagogische Hochschule. Pridobljeno 13. 12. 2013. <http://www.ph-ludwigsburg.de/html/9e-aaax-s-01/seiten/SymposiumBB/Roebe.pdf>

Štefanc, Damijan. 2004. Pogled na koncept partnerstva med šolo in domom z vidika poseganja v zasebnost družine. *Sodobna pedagogika*. 55 (3/5): 24–40.

Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 5. 1. 2014. https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=5798

Vonta, Tatjana. 1998. Vključevanje družin v življenje vrtca. V *Družina – šola*, (ur.) Angelca Žerovnik, 110–122. Ljubljana: Družina, Pedagoški inštitut.

Vonta, Tatjana. 2009. *Organizirana predšolska vzgoja v izzivih družbenih sprememb*. Pedagoški inštitut. Digitalna knjižnica. Pridobljeno 21. 5. 2013. http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/digitalna_knjiznica/Dissertationes_8/index.html

Youngs, B. Bettie. 2000. *Spodbujanje vzgojiteljeve in učiteljeve samopodobe*. Prevod Tadeja Luft in Kristijan Musek Lešnik. Ljubljana: Educy.

Zakon o vrtcih. 1996. Uradni list RS, št. 12/1996, 100/05, 25/08, 98/09 - ZIUZGK, 36/10, 62/10 - ZUPJS, 94/10 - ZIU in 40/12 - ZUJF. Ljubljana: Uradni list.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja – ZOFVI. 1996. Uradni list RS, št. 12/1996, 16/07, 36/08, 58/09, 64/09 - popr., 65/09 - popr., 20/11, 40/12 - ZUJF in 57/12 - ZPCP-2D. Ljubljana: Uradni list.

Žakelj, Amalija, Cankar, Gašper, Bečaj, Janez, Dražumerič, Stane, Kern, Janja, Rosc Leskovec, Darinka. 2009. *Povezanost rezultatov pri nacionalnem preverjanju znanja s socialno-ekonomskim statusom učencev, poukom in domačimi nalogami*. Poročilo o raziskavi. Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 5. 6. 2014. http://www.zrss.si/pdf/091111081414_povezanost_dosezkov_npz_in_ses_maj_2009.pdf.